

Calafat, i «La ciutat literària de Joan Francesc Mira» (p. 363-383), de Lluís Meseguer, que s'endinsa en qüestions específiques de l'obra de Mira.

El volum, tot i agrupar aportacions de signe molt divers, té la virtut de mostrar-nos com de riques i complexes han estat les relacions entre la cultura italiana i la cultura catalana i, més concretament, entre el món romà i del regne de Nàpols amb les terres valencianes. I, encara, com pot resultar molt beneficiós fer aquests acostaments multidisciplinars a fenòmens històrics que, si bé començaren amb guerres i batalles, han acabat, per fortuna, produint textos de cultura com el que comentem.

Vicent Josep ESCARTÍ
Universitat de València

El Llibre dels feits. Aproximació crítica. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2012, 300 p.

L'autobiografia del rei Jaume és un llibre excepcional i ha donat ocasió a un gran nombre d'estudis. Amb motiu del vuitè centenari del monarca, l'AVL va promoure l'edició del manuscrit C del *Llibre* i ara apareixen els treballs amb què també va ser celebrat l'esdeveniment, els quals són introduïts per una bella presentació a càrrec d'Albert Hauf.

Els estudis són disposats en tres seccions. La primera s'ocupa de la transmissió textual del *Llibre dels feits*. La segona és dedicada a la llengua i la tercera, anomenada «Del text al context», s'ocupa dels contactes de l'obra jaumina.

El primer apartat posa damunt la taula el controvertit problema del text bàsic. Els estudiosos que s'ocupen d'aquesta part són F. Gimeno Blay, el qual exposa objectivament la situació dels manuscrits del *Llibre dels feits*, sense entrar en aspectes de prioritat ecdòtica. En canvi, el malaguanyat amic Jordi Bruguera i Antoni Ferrando desenvolupen llurs punts de vista contraposats.

Hom sap que l'antígraf del *Llibre* no ens ha arribat. Tenim un text representat pel manuscrit H, copiat el 1343 per Celestí Destorrents. És el més antic dels manuscrits i potser per això ha tingut la sort d'ésser editat diverses vegades en època moderna, des de l'edició d'Aguiló, passant per la de Josep M. de Casacuberta i la de Ferran Soldevila fins a la crítica i magnífica de Jordi Bruguera per a la col·lecció *ENC*. Ara bé, davant de l'acord dels altres texts, les lliçons d'aquest manuscrit H es troben quasi sempre isolades. En canvi el manuscrit C, més tardà —fou copiat el 1380 per l'aragonès Juan de Barbastro— degué tenir com a antecessor el text de què es va servir el rei Pere el Cerimoniós per encarregar el treball de còpia. Ja veiem, doncs, que hi ha dues famílies textuales. Ara bé, el manuscrit H quasi sempre té unes lliçons que s'allunyen de l'acord dels altres texts encapçalats pel C. Aquest, en canvi, s'acorda quasi sempre amb les lliçons de la resta de manuscrits. Antoni Ferrando defensa la primacia de C, mentre que Jordi Bruguera hi defensa el ms. H, tots dos amb bones raons; però jo, com ja havia fet anteriorment, pense en la superioritat de C, deixant de banda aspectes estètics.

En el segon apartat, dedicat a la llengua, hi intervenen cinc investigadors, puix cal tenir presents aspectes lèxics, morfològics i sintàctics.

Emili Casanova s'ocupa de la variació lèxica, tot insistint en què en l'època del rei Jaume els aspectes diatòpics no tenien la importància que han adquirit més tard. Josep Martines tracta els aragonesismes i tria bé uns quants passatges on apareixen el que semblen aragonesismes i pensa que caldria fer un pregon estudi de cada mot, una monografia biogràfica. Com a exemple contraposa l'expressió *arc de sant Joan a arc de sant Martí*.

Joaquim Martí Mestre dedica un estudi especial a la formació del plural de substantius, adjectius i participis masculins al llarg dels segles medievals per veure l'evolució de la terminació del plural que va de *-es* a *-os* i detecta que les lliçons del text H del *Llibre* duu les solucions més arcaiques. Ja, a partir del segle xv, la terminació en *-os* és predominant i pràcticament única.

El professor britànic Max W. Wheeler pren en consideració la gran variació de la morfologia verbal en el *Llibre dels feits*. Considera que el manuscrit C modernitza, i que H presenta al seu torn alguna so-

lució més antiga, tot i que considera que la morfologia verbal d'aquest sols mostra l'estadi de l'idioma del 1343, quan el manuscrit fou escrit.

Rafael Ramos veu en el *Llibre* tres classes de construccions sintàctiques, unes pròpies del segle XIV i unes altres ja innovadores que atribueix al caràcter oral de l'autobiografia.

El darrer bloc, corresponent a l'apartat «Del text al context», conté sis estudis que es basen en l'anàlisi textual historicoliterària de l'autobiografia reial. L'article de Juan Francisco Mesa compara el text jaumí amb la versió llatina de Marsili. Aquesta assaja la presentació del sobirà com un model de cavaller cristià i devia tenir una intenció propagandística. Josep Antoni Aguilar Àvila encara la figura del conqueridor en el *Llibre* amb la que presenta Muntaner ja en la vellesa del rei, i el mostra depenent del seu fill Pere, però encara capaç de victòria, ço que en altres texts és un motiu èpic força corrent en la literatura medieval. La figura de Jaume vista com la del millor cavaller del món la troba Vicent Martines en passatges ben triats que presenta amb les traduccions al llatí, l'anglès, el castellà i al català actual.

La confessió del rei amb fra Arnau Segarra és el tema que tracta Xavier Renedo i Puig. El confessor no li dona l'absolució perquè En Jaume, que emprèn la conquesta de Múrcia el 1266, no mostra contricció i no pensa a deixar la seva amistançada dona Berenguera Alfonso, i comet un adulteri amb derivacions incestuoses. El professor alacantí Francisco Fr. Sánchez presenta l'Islam i els musulmans en el *Llibre* com a alteritat i el també alacantí J. V. Cabezero Pliego considera la campanya de Múrcia per recobrar un regne perdut, interpretada per la crítica de diversa manera, i fa veure l'interès de l'assimilació dels vençuts per, en el fons, poder frenar la preponderància dels castellans.

Aquests estudis tan variats i tan ben desenvolupats, triats per la mà experta del professor Albert Hauf, redactats per autoritzats especialistes mostren les virtualitats del *Llibre dels feits* del rei Jaume. Formen part d'una obra que esdevindrà referència en els estudis de medievalística catalana.

Germà COLÓN DOMÈNECH
Institut d'Estudis Catalans
Universitat de Basilea

ESCARTÍ, Vicent Josep (2012): *From Renaissance to Renaissance. (Re)creating Valencian Culture (15th. - 19th. c.)*. Santa Barbara / Mèxic: Publications of eHumanista / Oro de la Noche, 318 p.

L'editorial universitària hispanista *Publications of eHumanista*, dirigida pel professor Antonio Cortijo (University of California — Santa Barbara), acaba de publicar un volum de Vicent Josep Escartí, mostrant, així, l'interès que pot suscitar la nostra història cultural i la nostra literatura entre els estudiosos nord-americans. De fet, el llibre s'ocupa de la cultura i la literatura valencianes de l'Edat Moderna i està pensat per difondre's majoritàriament entre els catalanòfils i hispanistes dels Estats Units i de la resta de terres americanes, però no per això deixa de ser interessant a aquesta banda de l'Atlàntic. L'obra de Vicent Josep Escartí, professor de la Universitat de València i membre de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, aconsegueix aplegar, així, els espais de la Universitat de Califòrnia —la setena en el rànquing mundial—, de la mà d'*eHumanista* i de l'editorial Oro de la Noche —de la ciutat de Mèxic, on s'ha imprès el llibre— i amb el suport de l'ISIC-IVITRA, que dirigeix el Dr. Vicent Martines, des de la Universitat d'Alacant, tot mostrant, una vegada més, com s'està globalitzant la cultura en els nostres temps. Per altra part, convé remarcar que el volum, prologat en anglès pel professor Antoni Ferrando, recull un conjunt de treballs d'Escartí, en català i espanyol, sobre la cultura i la literatura catalana al País Valencià des del segle XVI al XVIII.

Els capítols que s'inclouen en aquest volum són, amb tot, una mínima part de l'obra d'Escartí, especialista en literatura i cultura valencianes de l'Edat Moderna i que recentment ha coordinat el monogràfic de *Caplletra*, 52, sobre el barroc (juntament amb B. Sansano), o s'ha encarregat de fer una ullada al barroc català al *Panorama crític de la literatura catalana* (vol. III, dirigit per A. Rossich). Ara bé, és evident que, en la selecció continguda a *From Renaissance to Renaissance*, es mostren ben clarament